

**Cultivarea non-conformismului:
Muza, Nebunul Sacru și Șarlatanul**

Bill Plotkin

Să fii tu însuși într-o lume care încearcă în permanență să facă din tine cu totul altceva este cea mai mare realizare.

~ Ralph Waldo Emerson

Nu este un lucru sănătos să fii adaptat la o societate profund bolnavă.

~ Jiddu Krishnamurti

Conformitatea este temnicerul libertății și inamicul dezvoltării.

~John F. Kennedy

În cazul în care conformitatea este temnicerul libertății, după cum a afirmat JFK, atunci transgresarea (normelor și a regulilor societății conformiste) este un act standard și de neevitat pe drumul eliberării, al dezvoltării personale sau spirituale și al evoluției culturale.

Conformistul

Conformistul reprezintă rolul psihosocial cel mai frecvent în societatea occidentală contemporană. Acest lucru este de așteptat deoarece, atunci când calea către autenticitate, plenitudinea și conducerea vizionară sunt suprimate de societate, alternativa cea mai atractivă este una care include recompense egocentrice compensatorii – siguranță, confort, bani, produse destinate consumului, admirația socială, prestigiul profesional și puterea exercitată asupra celorlalți.

Cea mai mare teamă a Conformistului este aceea că va fi abandonat, că va fi lăsat în urmă. Acesta face orice este necesar – se supune și acționează în mod servil – cu scopul de a îndeplini cerințele corespunzătoare calității de membru al oricărui grup îi acordă statutul socioeconomic cel mai dorit. Majoritatea Conformiștilor adoptă valorile laice, militare și/sau religioase și rolurile societății clasice și ale instituțiilor sale. Asta în timp ce alții se conformează la codul de comportament al unui grup, al unei caste, al unei mișcări de protest sau al unui program de dezvoltare personală. Cu cât autoprozentarea Conformistului este mai agreabilă și mai impresionantă, cu atât acesta va primi un statut social mai înalt și recompense pe măsură.

Oriunde ne îndreptăm privirile în lumea standard de tip occidental, dăm peste același mesaj materialist: bunătaea sau popularitatea unei persoane sunt date de cât de multe lucruri posedă aceasta, cât de bine arată, cât de bine urmează regulile și normele și cât de mult poate controla. Aceasta este tema principală comună în politica, afacerile, educația contemporană și în cazul majorității religiilor egocentrice, precum și în filmele de tip Hollywood, în cărțile și în revistele populare, emisiunile TV și alte forme de publicitate care afectează noțiunea de cultură. De asemenea, acesta este subtextul în cazul majorității discuțiilor pe care oamenii le poartă zi de zi în societatea egocentrică.

Rolurile specific conformiste, precum albinuța muncitoare, consumatorul, birocratul,

obsedatul de jocuri de noroc sau soldatul sunt dezolante și sfâșietoare; adesea, acestea devastează sufletul, fac rău celor din jur și risipesc resursele naturale. Pentru a avea destui oameni care să dorească să joace aceste roluri triste și fatale, imaginația umană, extravagantă în mod inerent, trebuie să fie zdrobită folosind o serie întreagă de unelte brute, inclusiv programele TV contemporane; propaganda corporatistă și politică; metodele "educative" de a învăța doar în scopul promovării unor examene; îndobrocarea religioasă care inspiră teama și adoptarea larg răspândită a dependențelor care zdrobesc vitalitatea, precum ecranele de înaltă tehnologie, pornografia și farmacia modernă care diminuează latura umană, deoarece este bazată pe alcool, sedative, tranchilizante, droguri, amfetamine pentru copii și antidepressive pentru mase.

Transgresarea regulilor: Cum să pășești peste pragul deschis

Conform Conformistului, orice mișcare a celorlalți către libertate – socială, economică, politică sau religioasă – pare să fie o transgresare care aduce atingere comunității. Și, atunci când suntem în fața celor mai mari oportunități ale dezvoltării noastre personale, fiind în situația de a ieși dintr-o cochilie veche sau dintr-o închisoare psiho-spirituală (impusă de noi înșine sau de ceilalți), propria noastră transformare sau inițiere pare adesea una de transgresare (ceea ce, la origine, înseamnă pur și simplu să pășești peste un prag deschis).

Astăzi iată-mă în afara închisorii
și mă fac auzit, lovind cu bastonul: Prizonieri, ascultați-mă;
aveți rude în afară. Și mai sunt și
mii de feluri de a ieși...
~ William Staffordⁱ

Susținerea de care avem nevoie pentru a ieși din închisorile noastre psiho-spirituale poate fi găsită în numeroase elemente sau arhetipuri ale propriului nostru psihic natural. Trei dintre aceste arhetipuri ale "minții nestăvilite" sunt Muza, Nebunul sacru și Șarlatanul. Deși toate trei sunt suprimate de societatea conformistă, acestea pot fi cultivate de noi, în mod individual, dacă alegem să facem acest lucru.

Muza

Muza este modul nostru unic, de o creativitate nestăvilită, de a analiza lucrurile – sursa imaginației noastre profunde. Prin profund, înțeleg faptul că simbolurile și metaforele acesteia se ivesc spontan din zonele cele mai adânci, sălbătice și indigene ale psihicului nostru, spre deosebire de ideile și fanteziile relativ superficiale acumulate de ego-ul de zi cu zi.

În lumea occidentală standard, am uitat ideea străveche conform căreia spiritul strategic (ego-ul de zi cu zi) nu posedă, el însuși, capacitatea de a stabili ce merită să faci în viață. Această capacitate este dată de o colaborare dintre suflet și Muză.

Sufletulⁱⁱ, dacă și atunci când suntem pregătiți din punct de vedere psihologic, ne dezvăluie destinul nostru individual la nivel metaforic, mitopoetic – "propriul tău adevăr în centrul imaginii cu care te-ai născut", după cum scrie poetul David Whyte. Sufletul nostru iluminează maniera în care ne potrivim în mod unic în lumea supraumană, precum și natura darului misterios și singular care ni s-a dat la naștere pentru a contribui la comunitatea planetară.

De asemenea, Muza este cea care ne inspiră alegerea unui sistem de primire a dorințelor mitopoetice ale sufletului. Muza deține cheia drumului către o anumită carieră, către o artă sau către un proiect care este plin de sens, care ne împlinește, care valorizează viața și care face să evolueze cultura. Muza este cea care își imaginează forma care susține orice lucru original și diferit pe care îl creăm.

Spre deosebire de Muză și de suflet, ego-ul matur are sarcina vitală a implementării — a manifestării dorințelor sufletului, utilizând imaginația profundă a Muzei, la care se adaugă priceperea, cunoștințele și gândirea strategică de care dăm dovadă; înțelepciunea și inocența noastră, dar și pasiunea noastră emoțională și legătura durabilă cu pământul.

Atunci când prea multe ego-uri decid unde merg în mod independent de suflet și de Muză, comunitatea și cultura se prăbușesc și devin temnicerii libertății și dușmanii dezvoltării.

Momentan trăim într-o cultură care înțelege prea multe lucruri prea exact și într-un mod prea amănunțit, ceea ce face ca viețile și lumea să fie prea predictibile și controlabile, prea sterile, prea lipsite de artă. Am fi mult mai sănătoși dacă ne-am putea imagina în mod regulat imposibilul, dacă am putea fi deschiși la surprize și la descoperirea neașteptată și dacă am schimba cursul istoriei, cu o mișcare neașteptată, mai ales atunci când un element atractiv ni se ivește în cale. Avem tendința de a locui prea mult într-un soi de "conștiință a fermierului": concentrați și dominați doar de intenția de a obține un lucru predeterminat în mod rațional, care va crește într-un loc specific și va duce la un anumit rezultat așteptat. Nu ne-am perfecționat îndeajuns "conștiința vânătorului" care ni s-a da la naștere și care este specific umană: difuză, deschisă, mereu scrutătoare și în armonie cu ivirea indiciilor subtile, a neașteptatului, a noilor asociații, a idiosincraziei, a neconvenționalului și a excentricului.

Muza este un vânător inventiv și vizionar: un iubitor al diversității, sălbăticiei, libertății, revoluției, evoluției și transformării.

Tot ceea ce facem ne aduce mai multă împlinire dacă este făcut cu imaginație bună. Într-adevăr, majoritatea lucrurilor demne de făcut – creșterea copiilor, predatul, crearea artei, studiul științific, rezistența la oprimare, lupta pentru justiție, dragostea fizică, gătitul, elogiul adus divinității, căutarea unei perspective pentru propria viață sau conferirea unei viziuni romanțate a lumii – nu pot fi făcute cu adevărat dacă nu dispunem de o imaginație dinamică.

Imaginația vibrantă, care trece dincolo de norme, este cea pe care trebuie să o readucem urgent la viață, cea pe care trebuie să o protejăm și să o încurajăm în cazul copiilor noștri, cea pe care trebuie să o slăvim și să o valorizăm în cazul adolescenților noștri și cea pe care trebuie să o cultivăm în mod conștient în noi înșine, ca și cum viețile noastre și viețile tuturor celorlalte specii cu care împărțim această planetă depind de ea. (Și da , depind.)

Nebunul Sacru și Șarlatanul

De dragul libertății adevărate, am putea apela de asemenea la Nebunul Sacru și la Șarlatan, două arhetipuri înrudite care tind să transgreseze limitele și care există în germene în fiecare psihic uman.

Nebunul Sacru nu joacă după regulile sau standardele societății clasice. Deoarece nu-i pasă ce cred ceilalți despre el, nu este nici pentru nici împotriva politeții sociale, a moralității convenționale sau chiar a rațiunii. Nu este interesat de progres sau de a ajunge altundeva

decât în locul în care se află deja. Este dincolo sau mai presus de cutumă, etichetă, proprietate și protocol – și, uneori, chiar mai presus de siguranța personală. În cartea zero din Tarot, îl vedem cum merge înainte cu voie și nu pare să fie conștient de faptul că în față îi răsare un povârniș.

Misticul persan Jelaluddin Rumi din secolul al treisprezecelea exprimă cu curaj arhetipul Nebunului Sacru după cum urmează:

Cunoașterea convențională înseamnă moarte
pentru sufletele noastre, și nu este pe deplin a noastră.
Trebuie să fim neștiutori,
să ignorăm orice am fost învățați,
și, în schimb, să ne lăsăm cuprinși de uimire. . . .
Uită de siguranță.
Trăiește acolo unde îți e frică să trăiești.
Lasă deoparte renumele.
Fă-te cunoscut tuturor.
Prea mult timp am încercat
să stabilesc lucrurile cu prudență. De acum înainte
o, de acum înainte voi fi nebun.ⁱⁱⁱ

În limba comună, "nebun" și "înțelept" par a fi antonime, unul conotând ignoranța, iar celălalt înțelepciunea. Totuși, în profunzimea lor, ambele dezvăluie o lipsă de relație cu forma sau cu rezultatul. Nebunul Sacru acționează mânat fiind de ceea ce pare adesea a fi inocență, lipsă de rațiune sau parodie, dar nu este mai puțin înțelept când o ia pe atare căi. În schimb, ne gândim la înțelept ca fiind mereu treaz; dar, deoarece acesta nu depune eforturi și nu caută poziții de lider ales sau desemnat, adevăratul înțelept nu este de la sine lucid și nu are nicio pornire să respecte regulile.

Dimensiunea care corespunde Nebunului Sacru în propriul nostru psihic îmbină inocența copilului și înțelepciunea bătrânului. Ambele dau capacitatea de a percepe într-un mod simplu și pur, de a fi pe deplin prezent, de a trăi clipa și de a pătrunde toate lucrurile care există și se petrec odată cu ea.

În strânsă legătură cu Nebunul Sacru, Șarlatanul din noi ne expune propriile iluzii și trezește în noi o mai bună înțelegere a evenimentelor și a propriei ființe, născocind farse și provocând pagube, confruntându-ne cu paradoxul și ajutându-ne să ne simțim mai luminați în miezul treburilor noastre atât de serioase, a muncii, a iubirii și a dezvoltării spirituale.

Șarlatanul – din ceilalți și din noi înșine – ne ajută să percepem tabloul mai vast, făcând haz de noi înșine (și, odată cu asta, de toată lumea) sau râzând direct de propria persoană. De asemenea, acesta ar putea răspunde la întrebările și la concepțiile noastre solemne, oferindu-ne perspective care resping sau re poziționează convingerile noastre cele mai dragi.

Comedia psihologică matură și joaca de-a clovnul își au originea în arhetipul Nebunului Sacru și al Șarlatanului. Anumite abordări spirituale combină fără cusur înțelepciunea și comedia, după cum se întâmplă, de exemplu, cu Roshî Bernie Glassman, maestru zen și clovn în egală măsură. Comedia înțeleaptă nu este niciodată doar despre râs. Roshî Glassman, spre exemplu, este recunoscut la nivel internațional ca un pionier și un model standard al budistului angajat social. Îmbrățișând imaginea bufonului sau a clovnului, și anume a Nebunului Sacru și a Șarlatanului, putem privi mai jos de limita noastră care ne apără în permanență identitatea, pentru a vedea tabloul mai mare care galvanizează activismul nostru social, de mediu, politic sau trans-cultural. În America de la început de

secol douăzeci și unu, acest rol este de asemenea încarnat în mod strălucit de actori de comedie precum Jon Stewart și Stephen Colbert.

Regăsindu-se sub forme trans-culturale nenumărate, Nebunul Sacru și Șarlatanul se dezvăluie în mit și în ritual, în plăsmuiri precum Nasruddin din tradiția mistică sufită a islamului, Șarlatanii familiari nativ americani Coyote și Raven, clovnii Heyoka din Navajo sau Mudheads din Hopi, clovnii rodeo americani, bufonii curților europene și figurile atât de apropiate de clovni din teatrul japonez Kabuki.

Nebunul Sacru este, în egală măsură, un clovn inocent și un profesor înțelept. Acesta ne ajută să ieșim din capcana comună a luării prea în serios a propriei persoane, un risc des întâlnit în spiritualitatea noastră, dar și în viața profesională, în joc și în viața amoroasă. Nebunii sacri ne ajută să vedem platoșa psiho-spirituală sub care ne ferecăm fără să știm.

Nebunul Sacru sau Șarlatanul pot apărea în orice moment în psihicul propriu atunci când, în pofida tuturor probabilităților, primim dintr-o dată lămuriri cu privire la probleme pe care le-am abordat atât de solemn. Suntem capabili să râdem de noi înșine, să apreciem circumstanțele imediate dintr-o perspectivă mai amplă, și apoi, colaborând cu Muza, să trecem dincolo de limitele convenționale, să ieșim din poveștile care ne limitează și să intrăm pe tărâmul vizionar al transformării culturale.

Notă:

Părți din acest eseu au fost adaptate după cartea *Spiritul sălbatic: Un ghid pe tărâmul psihicului uman* © 2013 de Bill Plotkin. Publicat cu permisiunea New World Library. www.newworldlibrary.com

ⁱ William Stafford, "Un mesaj de la Călător", în *Modul de-a fi: Poeme noi și selectate* (Saint Paul, MN: Graywolf Press, 1998), p. 52.

ⁱⁱ Prin *suflet*, înțeleg "scopul sau identitatea unică a unei persoane, o identitate mito-poetică, ceva mult mai profund decât personalitatea sau rolul socio-vocațional, o identitate revelată și exprimată prin simbol și metaforă, imagine și vis, arhetip și mit. Alte moduri de a-l defini: Sufletul este nișa sau locul ecologic special pe care o persoană a fost predestinată să-l ocupe, dar este posibil ca aceasta să nu-l descopere sau să nu-l întruchipeze în mod conștient niciodată. Prin expresia *nișă ecologică* înțeleg faptul că sufletul poate fi definit de locul unic al unei persoane nu în cultura umană, ci în lumea supraumană. Locul cultural al unei persoane este exprimat în rolurile sociale pe care le joacă, inclusiv în modurile în care își manifestă locul ecologic la nivel social sau vocațional (aceste întruchipări fiind sistemele sale de livrare a sufletului). Conceptul de suflet utilizat în această carte și în cărțile mele anterioare este în mod egal și simultan ecologic și psihologic (nu este nici cultural, nici religios). Sufletele noastre aparțin lumii naturale, în egală măsură ca și psihicului nostru. În mod analog, ne putem imagina lumina, care are proprietăți de val și de particulă. Sau, am putea spune că fiecare suflet omenesc este un element al sufletului lumii, *anima mundi*." Citat din Bill Plotkin, *Mintea sălbatică: Un ghid pe tărâmul psihicului uman* (Novato, CA, 2013), p. 13.

ⁱⁱⁱ Jelaluddin Rumi, din "Un păianjen care se joacă în casă", în *Simțind umărul leului: Poeme și povești cu tâlc ale lui Rumi*, traducere de Coleman Barks (Boston: Shambhala, 2000), pp. 56–57.